

Lietuviški vandenys

Iš 21-osios Lietuvių fotografijos parodos Čikagoje ir Lemont'e

DANAS LAPKUS

Lietuva apibūdinama kaip ežerų kraštas. Nemuno kraštas. Šventoji. Baltija. Šioje fotografijos parodoje ryškiau nei iki šiol turime progos įsitikinti, kad lietuviui toks pavadinimas reiškia daugiau už gamtovaizdžio charakteristiką: fotografai spaudė mygtuką lyg nuolatos ieškodami mūsų senojo Dievo Andro ženklo. Skirtingo amžiaus, gyvenimo aplinkos, estetinių idealų ir filosofinių nuostatų, tačiau tų pačių etninių šaknų menininkų darbus parodoje mistiškai suvienijo ypatingas žiūrėjimas į vandenį – akistata su paslaptimi ir amžinybe, susidūrimas su riba.

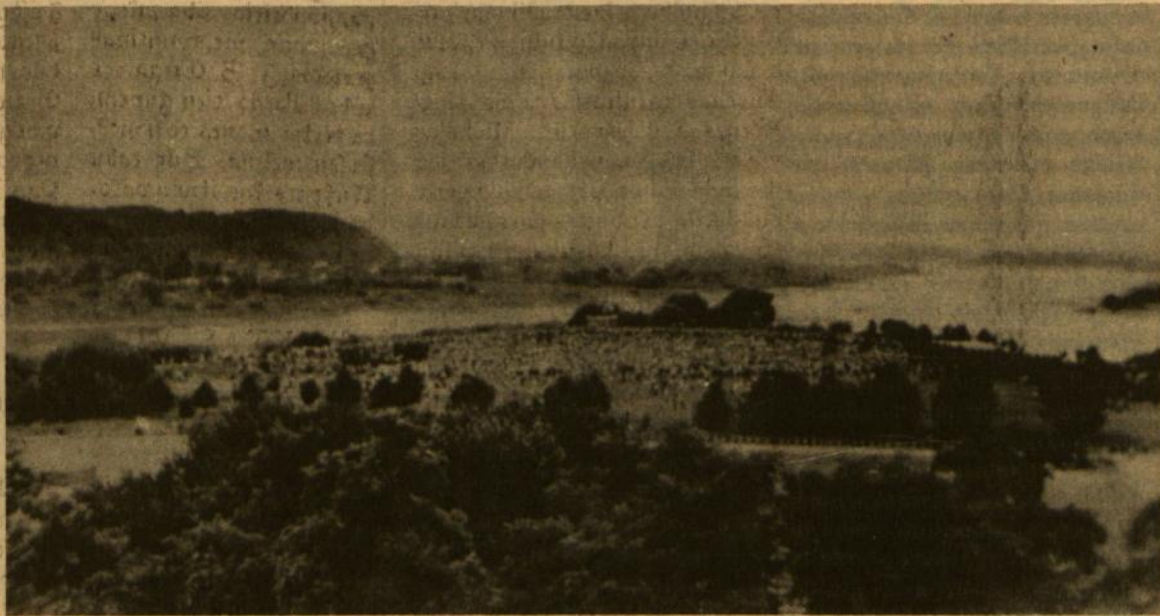
Antano Sutkaus ir Romualdo Rakausko aerokadrai trina laikinus žmogaus pėdsakus ir nutraukia buitiskumo šydą nuo pirmąją žemės grožio. Jų meistriskai kadruotos panoramos yra grafiškos formos, su apie nežemišką Kūrėjo ranką kalbančiomis idealiomis upių ir ežerų linijomis, miškų, pievų ir vandenių faktūromis.

Siems meistrams, stovėdamas ant žemės, antrina Julius Vaičekas, nustatęs objektyvą kiek romantiškiau, priimdamas į kadra kasdieniškesnes detales, fiksuodamas švelniausias paupių ir paežerių kalveles ir įdubas, juose žaidžiančius saulės spindulius ir šešėlius, kimbančius už kiekvieno dirvos grumstą ir piešnių stiebelio. Kitokie, sukrečiantys Vaičekausko Merkio vaizdai: Didijį tvaną menanti jėga; žmogui nepažįstamos tėkmės vizija, kur net Saulei nelėmta prasisiverbti pro amžinai keliaujančią upės begalybę.

Iš pažiūros panašų efektą studijuoja A. Darangauskas. Tačiau jo vandens stichijos interpretacija kitokia. Vaičekausko sukoncentruota vandens energija čia nukreipta ir skiriama žmogui.

Kazimiero Linkevičiaus scenose žmonės patys įkvėpia gyvybės vandeniu. Stebina autoriaus sugebėjimas perteikti situacijų žaismingumą, harmoniškai sukomponuoti kūnus, augmeniją ir vandenį. Linkevičius netikėtai, bet ir natūraliai rodo vandens įtaką žmogaus elgsenai.

O kaip vilioja Kuršių marių blizgesys Romualdo Augūno peizažuose! Žvejo būrės įtampa, lynų, palinkusio stiebo linijos apibendrintai ir lakoniškai kalba apie amžiną marių ir žmogaus ryšį: palaimą ir pražūtį kartu.

Pirmasis Sąjūdžio susibūrimas Kaune 1988 metų rugpjūčio 2 dieną Nemuno ir Neris santakoje.

Juozo Valiušaičio nuotrauka

Iš 21-osios metinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios nuo šių metų spalio 23 iki lapkričio 1 dienos Čiurlionio galerijoje bei Lion Frame galerijoje, Čikagoje, ir Lietuvių dailės muziejaus Fotografijų galerijoje, Lemont, Illinois.

Algis Jakštas mato pasaulį ežero akimis. Jo ranka pasiekiamas horizontas – siaurutė juosta, atsispindinti ežero veidrodyje. Autorius užmezga simetriską dialogą tarp kranto ir vandens, vandens ir dangaus. Jo fotografijos – lyg iliustracijos visuotinei priklausomybei ir refleksui.

Vytauto Suslavičiaus impresionistiniai etiudai skirti ypatingiems laiko ir atmosferos momentams. Rūkas ar pavakario ūkanos padeda atspaudė išgauti turtingą juodai-baltų tonų gamą ir užkirsti žiūrovą autoriaus pagauta nuotaika.

Pluoštą formalistinių fotografijų pateikė Algimantas Kezys. Vandens paviršių ir atspindžių „išsiliejantis architektūros“ kontrastai nepralenkiami. Kežio

žaidimas šviesomis ir faktūromis savaime virsta poetiška abstrakcija.

Priešingai konkretūs Romualdo Požerskio vaizdai. Jam vienodai svarbus ir ryškus tiek pirmas, tiek paskutinis planas. Kadro dokumentiškumas menininko laboratorijoje virsta magiškuoju realizmu.

Stasys Žvigrždas keliomis objektyvo išlenktomis linijomis prabyla apie mūsų mažos planetos pažeidžiamumą. Šaukte šaukia apie švaraus vandens troškulį Aleksandras Macijauskas. Grėsmė didelė, ir net plakatiško pobūdžio kompozicijos ekologinė tema nėra per daug didaktiškos.

Formaliai – Aleksandro Macijausko kosmetinė vaizdo režisūra yra tartum įvadas į Vitalijaus

Butyrino fantasmagorijas. Fantazijos pasaulis, pavadintas muzikiniiais vardais, skynė autoriui laurus viso pasaulio fotografijos konkursuose. Butyrinas puikiai techniškai montuoja jūros, moters, paukščio, namų ikonas, kiekviename atspaudė pasiekdamas įvairaus filosofinio apibendrinimo.

Galima plėstis be galo. Vandens inspiracijos beribės, savaip įkvėpiančios kiekvieną fotografą. Išskirtiniai Romo Juškelio, Constance Vepstas, Gery Mankus darbai, bet ne mažiau įdomu stebėti jaunųjų, ryškinančių pirmąsias filmo mylias, nuotraukas. Mokinišką užduoties vykdymą jau stelbia individualus požiūris. Objektyvo akis vėl fokusuojasi į sielą virpinančias detales.

Lietuvių fotografijos parodos pabaigtuvės ir filmo „Kazys Bradūnas“ premjera

ALGIMANTAS KEZYS

Šių metų lapkričio 6 dieną Čikagos Jaunimo centro vakaronėje buvo iškilmingas šios parodos uždarymas, kurio metu buvo įteiktos premijos konkurso „Upės, ežerai, jūra ir laivai“ laimėtojams ir pademonstruota nauja Arvydo Reneckio vaizdajuostė „Kazys Bradūnas“.

Konkurso vedėjas Stasys Žilevičius perskaitė laimėjusiųjų pavardes. Pirmą premiją (150 dolerių) laimėjo Algis Jakštas (iš

Švenčionėlių), antrą (100 dolerių) – Romualdas Požerskis (iš Kauno), trečią (50 dolerių) – Eugenijus Butėnas (iš Čikagos). Jaunimo konkurse pirmą vietą (75 dolerių) laimėjo Gintaras Česonis (iš Kauno), antrą (50 dolerių) – Eugenijus Adomavičius (iš Kauno) ir trečią (25 dolerių) – Evelina Vaišnoraitė (iš Kauno). Budrio lietuvių fotoarchyvo tarybos pirmininkė dr. Milda Budrienė įteikė čekius laimėtojams ir šiltu žodžiu juos pasveikino. Į vakaronę atsilankiusi viešnia iš Kau-

no Požerskienė priėmė pinigines premijas visų Lietuvoje gyvenančių fotografų vardu ir pažadėjo, sugrįžusi namo, pinigų įteikti laimingiesiems.

Po to, Budrio lietuvių fotoarchyvo valdybos narė Marytė Krauchūnienė supažindino atsilankiusią visuomenę su naujai pasirodžiusiomis fotografijų knygomis – Kazio Daugėlos monografija *Išieiviai iš Lietuvos*, Algimanto Kežio knyga *Caged-In* ir tik ką išėjusiu šios parodos 160 puslapių katalogu *Waterscapes/Vandenys*. Oficialiosios dalies pabaigoje dr. Milda Budrienė paskelbė ateinančių metų fotografijos parodos ir konkurso temą: „Draugystė“.

Po pertraukos buvo Arvydo Reneckio vaizdajuostės „Kazys Bradūnas“ premjera. Filmas – dokumentinis, biografinio pobūdžio. Žiūrovui pasakoja pats poetas. Tas pasakojimas yra ne vien apie Bradūno gyvenimą, bet ir apie platesnę lietuvių kultūrinių – rašytojų, dailininkų – kartą, kurie, nespėję savo talentų panaudoti gimtajame krašte, buvo priversti pasitraukti svetur. Bradūno pasakojimas siekia dar Pirmojo pasaulinio karo laikus. Aptaria gimstančią naują literatūrą generaciją, minėdamas po ateitininkų sparnu susibūrusią Šatrijos korporaciją, poetus Vytautą Mačernį, Mamertą Indriliūną, Eugenijų Matuzevičių ir kitus. Toliau filme pats poetas pasakoja apie savo išgyvenimus, traukiantis iš Lietuvos, ir apie dramatišką žygį per snieguotas Alpes suvalkietiškais arkliais. Būdamas Vokietijoje, dalyvavo lietuvių literatūrų susibūrimuose, išleido savo poezijos knygą, redagavo *Aidų* žurnalą, o 1949 metais atvyko į JAV, su visa šeima ap-

NEMUNU

*Iš girių išnirę Nemunu,
Plaukia sieliai amžinu bangavimu.*

*O pakrantėje piliškaknio kalva –
Amžių amžiais plaukia Lietuva.*

*Tave didelę ir tave mažą
Į verdančią rėvą neša.*

*Palaukit! Paimkit mane –
Noriu būt Nemune.*

SŪDUVOS MĖNESIENA

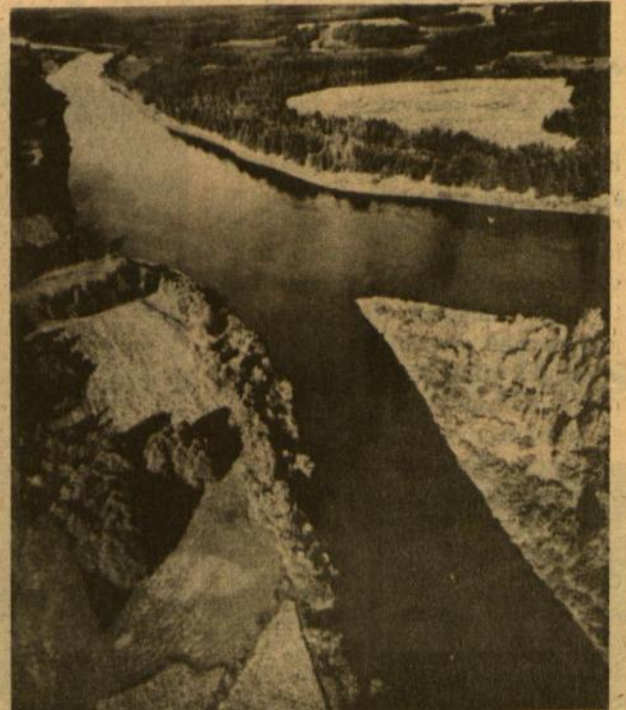
*Pėduotas Vištyčio akmuo
Man buvo žemės širdis,
Dar nepradėjusi plakti.
Pirmą pavasario naktį
Pilnatis mėnuo,
Kaip lūšis,
Giriom atsėlino
Ir ėmė ežerą lakti...*

*Kur tu dabar, mėnesiena,
Pirmąją vasaros dieną –
Joninių naktį šventą?
Ir gyvas akmuo per sielą,
Tartum per ežerą, brenda.*

ŽEMININKŲ UPĖS

*Sudėkim Širvintą,
Ir Bartuvą, Krašuoną,
Bus visas Nemunas –
Visas gyvenimas,
Nutekėjęs į Vakarus.*

*O Mičigane,
O Švento Lauryno upe,
Ir Česepkyko vandenys,
Kas jūs prieš Širvintą,
Per kurią brido prancūzai,
Kas jūs prieš Bartuvą,
Kurios mediniu tiltu
Pradundėjo kazokai,
Kas jūs prieš tą Krašuoną,
Kuri pavasari
Nusinėšė skenduolių?*

Nemunas ties Druskininkais

Antano Sutkaus nuotrauka

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos

*O svetimieji vandenys,
Prieš tas upes
Jūs tikėtai tingūs,
Padumblavę tvenkiniai.*

*O mes vis tiek
Prie skaidrių vandenių –
Prie trijų tėviškės upių
Mazgojam kojas po kelionių,
Mazgojam kojas kelionei.*

POEZIJA IR LIETUVA

*Jei ežerai išlėktų
Ir krikšto upės nugrimztų,
Dingtų ir Lietuva,
Mūsų nebūtų.*

*O jei nutiltų žodis,
Jeigu raidyną palaidotum,
Ar prisikeltų poezija
Skambų Velykų rytą?*

*Todėl guldau klonin ežerus,
Patiesiu upę,
Ir žodžiai taškosi, krykštauja
Ant poezijos rankų.*

Juliaus Vaičekausko nuotrauka

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos Čikagoje bei Lemont'e.

Prie Vištyčio ežero

Aleksandro Macijausko nuotrauka

Baltijos jūra

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios Čikagoje bei Lemont'e.

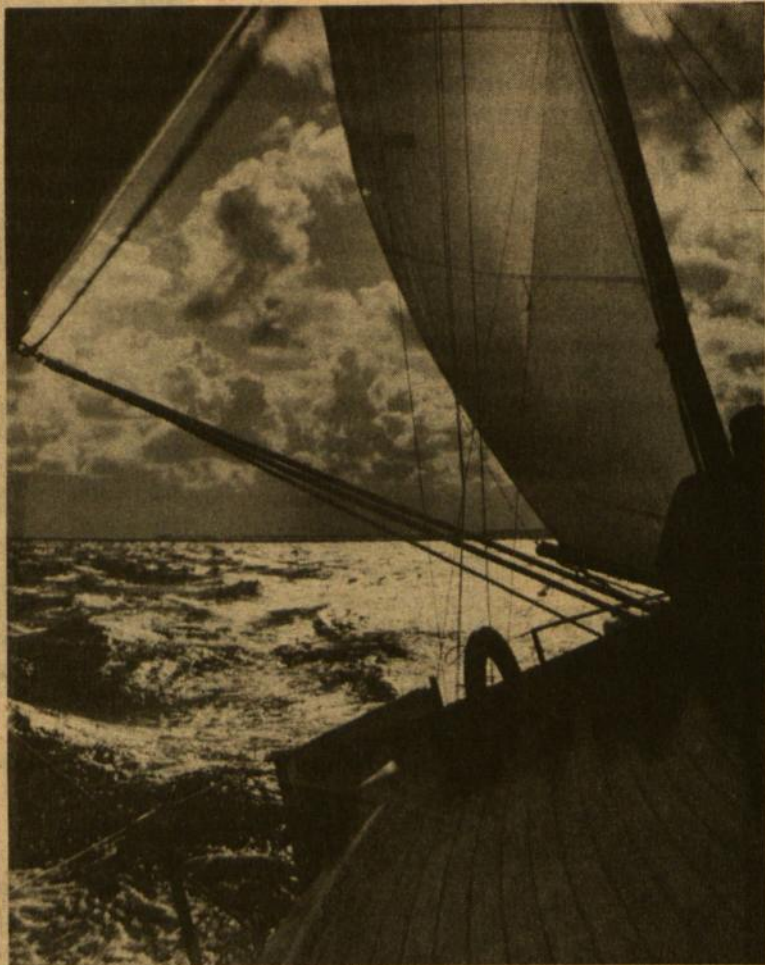
Vandenys Lietuvių fotografijos parodoje

ALGIMANTAS KEZYS

21-osios kasmetinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios nuo spalio 23 iki 31 dienos Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, tema buvo „Upės, ežerai, jūra ir laivai“. Parodoje dalyvavo 64 fotomenininkai, kurių tarpe buvo profesionalų ir mėgėjų. Eksponuota iš viso 289 darbai (įskaitant ir laisvos temos fotografijas „Lion Frame“ galerijoje, Čikagoje), spalvoti ir nespaltuoti. Jaunimui skirtoji ekspozicija vyko Fotografijos galerijoje, Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois. Parodas rengė Budrio Lietuvių foto archyvas.

Ekspонатų tarpe vyravo vaizdai iš Lietuvos: mūsų krašto ežerai, upės, paplūdimiai, Kuršių marios, Baltijos jūra. Dauguma fotografijų pasižymėjo gera technika, kruopščiai atliktu darbu. Fotografuodami savosios šalies peizažą, šie fotomenininkai nuoširdžiai stengėsi parodyti savo pamėgtųjų Lietuvos vandenų vaizdus kuo subtiliau: palaukiant tinkamo metų laiko ar estetiškesnio saulės šviesos momento, pabrėžiant ežero paviršiaus spindesį ar upių grafiškuosius vingius. Net ir vandens taršą primenantys reiškiniai neiškyla čia kaip žmogaus sveikatos kenkėjai ar gamtos grožio griovėjai. Šiose fotografijose (iš- rus Aleksandro Macijausko „Ugaišusių žuvų galvų, išlindusių iš paplūdimio smėlio, vaizdus), žmogaus ranka įsiterpia ne tam, kad sutrikdytų gamtos grožį, o tik, kad pabrėžtų kompozicinį vaizdingumą. I ekologinę problematiką čia žiūrima užmerktomis akimis, t.y. atsukant laiką atgal, lyg šiuolaikinės technikos užterštieji vandenys dar tūnotų savo pirmųjų tėvų nekaltybėje. Čia tėvynės upės, ežerai ir vandenynai šviečia visu savo grožiu, parodydami, kad šių vaizdų autoriai juos myli, jais žavisi ir net stato aukštai ant savo vaizduotės sukurto pjedestalo.

Kalbant apie grafiškuosius šių vaizdų bruožus, buvo galima tikėtis, kad vandens, to nuolat besikeičiančio skysčio, formos reikalauja ir abstraktesnės traktuotės, negu šioje parodoje buvo pateikta. Galima manyti, kad šią tematiką imanoma priversti ir iki visiškos abstrakcijos, rodant vien linijų, kreivių, plotų bei masių žaismą. Bet Lietuvos lygumose nėra gaivalingai išsiveržusių geizerių ar kunkuliuojančių krioklių, ir todėl neatsiranda poreikio vaizduoti savuosius vandenis dramatiškiau. Šios parodos fotografijose pateikiama tik „ramioji“ vandenų pusė. Tai ne trūkumas ar neigiamas parodos vaizdų įvertinimas. Šių paveikslų autorinis ypatumas kaip tik derinasi su vaizduojama tikrove. Lietuvos peizažas yra lyriškas, tad lyriškai jis turi būti ir pavaiz-

Romualdo Augūno nuotrauka

Rudens vėjas

Iš 21-osios metų Lietuvos fotografijos parodos, vykusios nuo spalio 23 iki lapkričio 1 dienos Čikagoje ir Lemont'e.

duotas. Jei tiesa, kad lietuvių sielos atskambiai daugiau linkę į romantiką negu į dramą ar tragediją, tai nenuostabu, kad taikaus

būdo kūrėjas išreiškia savo tikruosius jausmus taip pat taikiai ir ramiai.

Kokie kiti vandens motyvai

Naujos knygos

• **Kazys Daugėla. IŠEIVIAI IŠ LIETUVOS.** Vilnius: Mintis, 1992. Redaktorė — Milda Šeškuviene, dailininkas — Romas Dubonis, teksto autorius — fotografas Kazys Daugėla. Fotografijų albumas apie prieškarinę Lietuvą ir karo pabėgėlių iš Lietuvos gyvenimą „išvietintųjų asmenų“ stovyklose pokario Vokietijoje bei jų kelionę per Atlantą ir kūrėmąsi Amerikoje. Didelio formato. 224 puslapiai. Kaina nepažymėta.

• **Aleksandras Macijauskas. MY LITHUANIA.** New York: Thames and Hudson, 1991. Redagavo Daniela Mrzkova ir Vladimir Remes. Duotonu išspausdintų rinktinių nuotraukų albumas. Tekstas paties knygos autoriaus. Svarbią vietą užima šio žymaus Lietuvos fotografo nuotraukų albumas. „Turguj“ ir „Veterinarijos klinikoje“. Didelio formato. 144 puslapiai. Kaina — 35 doleriai. Gaunama didesniuose miestų ir universitetų knygynuose.

• **Algimantas Kezys. CAGED-IN.** Stickney, Illinois: „Galerija“ ir Vilnius: „Ethnos“, 1991. Foto esė apie žmogaus „išinarvinimo“ būklę. Dauguma nuotraukų — dvigubos kompozici-

jos. Knygoje — Zitės Sodeikienės eilėraščiai anglų kalba. Duotono spauda, minkšti viršeliai. 92 puslapiai. Kaina — 15 dolerių.

• **Leona Korkutienė. KOLEGOS.** Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1992. Redaktorė — G. Savickienė, dailininkė — R. Kiubaraitė, techninis redaktorius — G. Pranckūnas. Fotografijų knyga apie Lietuvos gydytojus, autorės kolegas. Tai — Lietuvos gydytojų portretų galerija. Minkštais viršeliais. 106 puslapiai. Kaina nepažymėta.

• **WATERSCAPES / VANDENYS.** Chicago: Budrio lietuvių fotoarchyvas, 1992. Redagavo Algimantas Kezys. Dvidešimt pirmosios Lietuvių fotografijos parodos katalogas. Minkštais viršeliais. 160 puslapių. Kaina — 15 dolerių.

• **Algimanto Kezio nuotraukų 1993 metų kalendorius LINES / SHAPES.** Stickney, Illinois: „Galerija“, 1992. Sienuis dvipuslapinių kompozicijų kalendorius, kuriose pabrėžiama grafiška linijų ir tamsių bei šviesių plotų fotografija. Kaina — 9.95 doleriai.

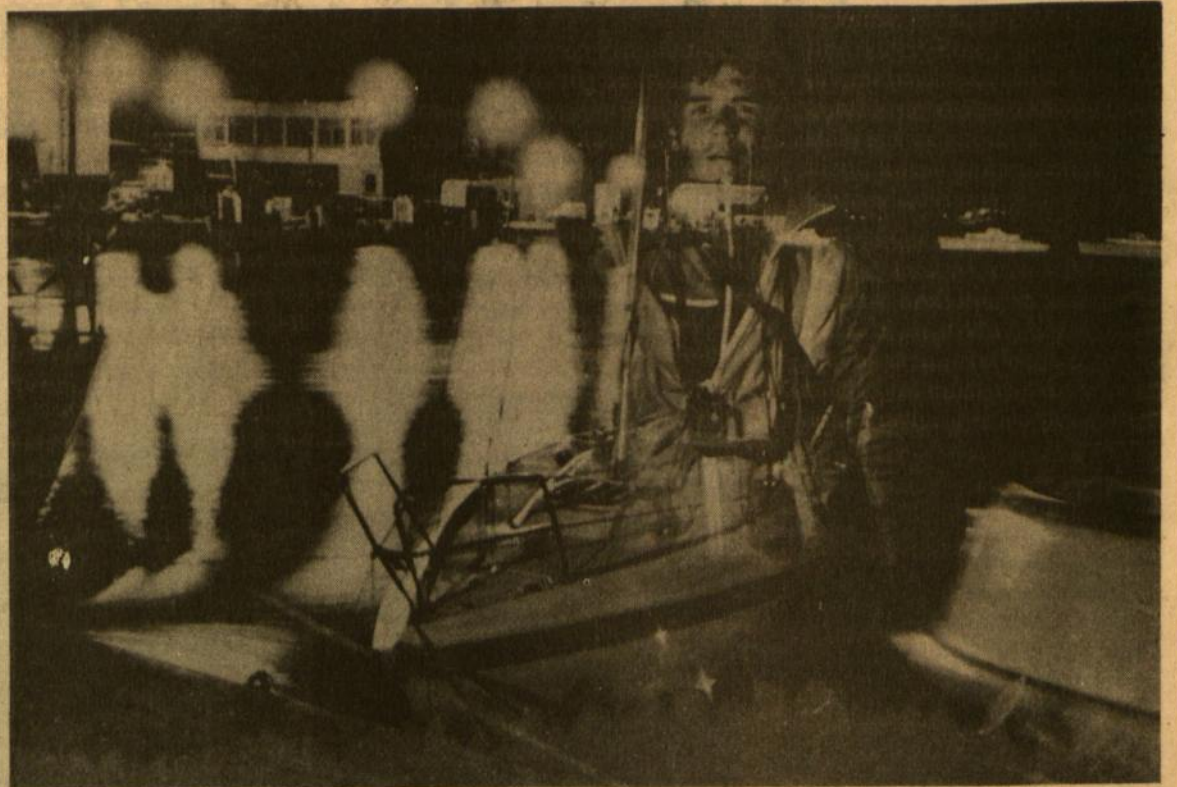
iškeliami šioje parodoje? Vitalijus Butyrinas vandens formas derina su moters įvaizdžiu. Čia sugretinami grafiškieji ir egzistenciniai elementai. Butyrino vandenų bangos apsupa ir aplieja moters kūną, sukurdamas tarp jų paralelišką metaforą. Moteris vaizduojama kaip gyvųjų vandenų centras, ji išbrenda iš jūros bangų žmogui gyvybę suteikti. Išsipusios bangų formos sutampa su elegantiškaisiais moters kūno kontūrais. Butyrinas nėra vienintelis tokių metaforų kūrėjas, bet vis vien jo kalba yra stipri ir įtikinanti.

Mitologinę vandens prasmę iškelia jaunas (17 metų) fotomenininkas Vykintas Vaitkevičius. Vanduo šiam kūrėjui yra religinio šventumo ir dvasinio apsiplovimo versmė. Jo žodžiais tariant, vandens metafizinėmis galiomis naudojosi ir karaliai, ir baudžiauninkai. Senovėje upių pakrantės buvo laikomos pačių dievų nubrėžtomis sienomis, kurias mirtingiesiems nebuvo galima lengvai peržengti. Religinėse apeigose vandenys iki šiai dienai vartojami sakramentiškiesiems gestams, apsiplovimams; tikima į jų transcendentines galias. Tik praradusiems šį tikėjimą vanduo tampa paprastu H₂O elementu.

Šioje parodoje apstu mistikos, apmąstymo bei gaivaus džiaugsmo poetiškiau nusiteikusiame žiūrovui.

• **Linus R. Fike. SVETUR or AWAY FROM HOME.** A Lithuanian Odyssey. New York: Carlton Press, Inc., 1992. 419 puslapiai. Kaina — 17.95 doleriai, su persiuntimu — 20 dolerių. Gaunama „Drauge“.

Knygos autorius yra advokatas, dirbęs Arizona, District of Columbia, Puerto Rico, Michigan ir Kalifornijoje. Šiuo metu jis su žmona Elena gyvena Kalifornijoje. 1943 metais išleido knygą *No Nation Alone*, kurioje siūlė planą organizuoti taikai. Leidėjas knygos *Svetur* genezę apibūdina šitaip: „Linus R. Fike first became aware of the physical and psychic abnormality [sic] of the Lithuanian people when he visited them in 1973, while they were being brutally crippled by the social overlay of the KGB. On the park bench, they could not speak to foreigners without the presence of informers. In restaurants, the plates were bugged with false bottoms“. Autorius susidomėjo lietuvių tauta. Juo daugiau jis apie lietuvių galvojimą, juo įdomesni jam jie darėsi. Autorius įsitikinęs, kad lietuviai kilę iš sumerų. „He learned that their alphabet closely resembled the Sanskrit. Since it appeared that Sanskrit followed the Sumerian cuneiform system of writing, and since — as Toynbee said — history is made of fact and fancy, it was a short step from their twenty years of glorious freedom to the horrible gulag. The book, therefore, is part factual and part novel, a web around which is spun the treacherous manner in which Stalin, and before him, the Tsars, humiliated these beautiful people“. Ši citata iš leidėjo įvado duoda skaitytojui suprasti, kad autorius prie istorijos prieina žaismingai, netgi įnoringai. Knyga, kurią autorius vadina „A Novel of Sorts“ aprašo lietuvių moters Janos gyvenimą, kuris supintas su Lietuvos istorija. Ji išteka už princo, gyvena pilyje, miršta gulage, nudurta Muravjovo anūkės. Jos laidotuvių kortežas iš Rusijos į Lietuvą sudaro vieną iš neužmirštamų knygos epizodų. Autorius yra gerų intencijų pasakojantis, su šiltais jausmais lietuviams ir Lietuvai. Knyga yra savo žanro deimantukas, ir bus ypač vertinama skaitytojų, kurie šios rūšies anglų kalba išleista „Lithuaniana“ domisi ir ją renka.

Mindaugo Kavaliausko nuotrauka

Autoportretas

Iš jaunųjų fotomenininkų nuotraukų, eksponuotų 21-ojoje Lietuvių fotografijos parodoje ir dalyvavusių jaunųjų grupės konkurse.

Jurgio Anyso nuotrauka

Žvejai, I

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios Čikagoje ir Lemont'e.

Būtis, burianti į bendruomenę (Ateitininkų studijų dienos Dainavoje)

(Atkelta iš 2 psl.)

go Vitkaus, Lietuvoje baigusio medicinos mokslus ir tada įstojušio į pagrindinio kunigų seminariją ir jėzuitų ordiną, pravestuose rateliuose ir šokiuose buvo matyti įsijunge nuo dar mokyklės nelankančių jauniausių iki tikrai žilagalvių. Ir viskas sukosi taip natūraliai, lyg geriau negalėtų būti.

Studentai rado progą pasitarti apie tolimesnes veiklos formas ir galimybes; Federacijos Taryba

svarstė kaip efektingiausiai derinti artėjančius ateitininkų rinkimus Lietuvoje ir išeivijoje; kaip miela buvo stebėti nenuilstamo torontiško Vinco Kolyčiaus apeiginio dvasinio gyvenimo rūpestį pavirstant išgyventa realybe; kiek sukaupęs meilės nuolatinio rūpesčio ir globos vienos ateitininkės savo tėvui, kad ir jis galėtų dalyvauti šiose studijų dienose. Visa tai tik keli, nebūtinai ryškiausi pavyzdžiai to mūsų susitikimo-susibūrimo, kuriame jaučiamės, kad čia mūsų bendruo-

menė, mūsų šeima, mūsų „žemė“, nors dar taip neseniai, patioje šio salėlio pradžioje, pristatė, kas mes ir iš kur atvykome. Ir tada dr. Vytauto Biečiaus pradine paskaitoje pajutome tuos idėinius verpetus, konfliktuojančias tendencijas ir siekėme orientuotis, kur mūsų vieta, kuria linkme žengiame ir ko mes siekiame.

Ta jungtis galinga, ir kol ateitininkija sugebės susitikti, savo dvasios broliams ir sesėms suteikti tą susitikimo progą, tą galimybę ir tą privilegiją ir vėl susiburti, tol mūsų sąjūdis ir mūsų organizacija gyvuos prasmingai

V. P. V.

Virgio Viliamo nuotrauka

Ayohga upė Cleveland'e

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios Čikagoje ir Lemont'e.

Edžio Jurčio nuotrauka

Aliaska

Iš šiemetinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios Čikagoje ir Lemont'e.